

ARAPÇA'DA ALLAH (الله) İSMİNİN ETİMOLOJİSİ VE O'NUNLA YAPILAN DEYİMLERİN FİLOLOJİK YAPISI

Selahattin YILMAZ*

Anahtar kelimeler: Allah, Deyim, Müştak.

ÖZET

"Allah" kelimesi hem Cahiliye, hem de İslamiyet döneminde kullanılmıştır. Makalede konu ile ilgili olarak İslam alimlerinin görüşlerine yer verilmiş ve bu isim etimolojik ve semantik açılarından ele alınmıştır.

ABSTRACT

The word "Allah" as used in both pre-Islamic period and Islamic period. In this article we considered scholars opinions on it and we studied in the view of etymology and semantic.

Allah kelimesi, Kur'an düşünce sisteminde en yüksek odak kelimedir. Derece ve önem bakımından ondan üstün bir kelime yoktur. Kur'an düşünce sistemi, esas olarak merkezinde Allah olan bir sistemdir. Onun için bu sistemde, Allah fikri yukarıdan aşağı herşeye hakimdir ve bütün anahtar terimlerin sistematik yapısı üzerinde derin tesir gösterir. İnsan, Kur'an düşüncesini hangi bakımdan incelemek istese, herşeyden önce bu düşüncenin semantik yapısı hakkında bir fikir sahibi olmalıdır.

Allah adının, cahiliye ve İslam devrinde müşterek bir ad olduğuna işaret etmekle işe başlayalım. Yani Kur'an vahyi, bu kelimeyi kullanmaya başladığı zaman, çağdaş Arapların kullandıklarına yeni ve yabancı bir isim getirmiyordu. Mesela Kur'an bu hususu şöyle belirtmişti: "وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَنْ خَلَقَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لِيَقُولُنَّ اللَّهُ" – Onlara (inanmayan Mekkeliler'e) sorsan ki, gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren kimdir? Muhakkak Allah diyecekler.¹⁹

Kur'an bu ismi kullanmaya başladığı zaman Mekke Arapları, çok ciddi bir tepki göstermişlerdi. Kuran'ın bu kelimeyi kullanışı, inananlarla inananlar arasında da Allah'ın mahiyeti üzerinde fırtınalı münakaşalar doğurmuştu ki, bunları Kur'an'da gayet açık bir biçimde görmek mümkündür.

* Dr. Emekli Öğretim Üyesi
1 Ankebüt, 29/61.

Semantik bakımdan bu neyi ifade eder? Allah isminin her iki zümre tarafından bilinmekle kalmayıp, birbiriyle münakaşalarında fiilen kullanıldığı gerçeğini gösteren belirtiler nelerdir? Muhakkak ki Allah isminin, hem inanmayanlarca, hem de müslümanlarca bilinen ortak bir kelime olması ve bu ortaklığın Allah kavramı etrafında çok hareketli münakaşalara sebep olması, bizde iki grup arasında biraz ortak bir anlama noktası bulunduğu kanaatini uyandırmaktadır. Yoksa bu hususta ne bir ihtilaf, ne de münakaşa olurdu. Peygamberimiz (SAV), muhaliflerine Allah namına hitap ettiğinde, bunu gayet net ve kesin bir biçimde yaptı. Çünkü o, bu ismin hitap ettiği insanların kafasında da önemli bir mana taşıdığını biliyordu. Şayet böyle olmasaydı, onun hareketi bu kadar tepki almazdı.

Cahiliye sisteminde Allah ismi, esas manasından başka, cahiliye düşüncesine mahsus büyük bir "izafi" mana da kazanmıştı. Kur'an'ın okunuşunu dinleyen Mekke halkının kafalarında hiç değilse Hz. Muhammed'in peygamberliğinin ilk devrinde bu "izafi" mana mevcut idi. Çünkü onlar henüz inanmıyorlardı ve eski cahiliye düşünce sistemi içinde yaşıyorlardı. Başka bir deyişle söylemek gerekirse: İslam vahyi başladığı zaman Mekkeli müşrik Araplar, Allah kelimesini kendi kafalarında yerleşmiş bulunan semantik unsurlar içinde anlayabiliyorlardı. İşte Hz. Peygamber, peygamberlik görevine başladığı zaman onun karşılaştığı ilk büyük semantik problem bu oldu².

Allah (الله) Özel İsmi'nin Etimolojisi

Işın başında şunu itiraf etmek gerekir ki, bilgimiz gerçekten ibadete layık olan Allah'ın zatını kuşatamadığı gibi, özel ismini de aynı şekilde kuşatamamaktadır. Arapça'da kullanma açısından "Allah" yüce ismine benzeyen hiçbir kelime yoktur. Dolayısıyla aslını tam anlamıyla göstermek imkansızdır.

Biraz önce de belirtildiği gibi Muhammed (SAV)'in peygamberliğinden önce, yani cahiliye döneminde de bu özel ismin Araplar tarafından bilindiğini Kur'an-ı kerim bize şöyle haber vermektedir: "وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَنَحَرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ" – Onlara (inanmayan Mekkeliler'e) sorsan ki, Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı emrine boyun eğdiren kimdir? Muhakkak Allah diyecekler.³ Bundan dolayı şimdi bizde olduğu gibi, o zaman da bu ismin, Arap dilinin öz bir malı olduğuna şüphe yoktur. Sonra bu ismin, Hz. İsmail'den beri geçerli olduğu da bilinmektedir.⁴

Arapça'daki 'lah' isminin Süryanice olduğu söylenen "Laha" veya Aramice "alâha" kelimesiyle, "lahumme"nin ise İbranice'de "tanrılar" anlamına gelen "Elahim" ile ilgili olacağı üzerinde duranlar olmuştur. Şunu iyice hatırd tutmak gerekir ki, Allah lafzının, Arapça asıllı olmayıp yabancı bir dilden gelmiş (muarreb) olacağını gösteren hiçbir belirti yoktur. Bir aile teşkil eden dillerin, ortak köklere sahip olmaları tabiidir. Birçok durumda, hangisinin hangisinden aldığı gösterilemeyeceği gibi, esasen böyle bir menşe' aramanın da pek anlamı yoktur. Kaldı ki lafız benzerliğinin farklı dillerde aynı lafza aynı manaları yüklemeyi gerektirmediğinin misalleri de pek çoktur. Şu halde önemli olan o lafzın belirli bir dildeki kullanılışı ve taşıdığı anlam yüküdür. Ad ve Semud hikayelerinde ve daha önce yaşamış olan peygamberlerin dillerinde de yalnız

² Toshihiko İzutsu, Kur'an'da Allah ve İman, Çev. Süleyman Ateş, Ankara, 1975, s. 88-91.

³ Zümer 39/38.

⁴ Yazır, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, 1992, c.1, s. 45.

anlamının değil, bizzat bu özel ismin dönüp dolaştığını anlıyoruz. İbranî ve Süryanî dillerinin de mutlak surette Arapça'dan daha eski bir dil olduğunu da biliyoruz⁵.

Allah isminin etimolojisi üzerinde İslam bilginleri, Arap Dili uzmanları tarafından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kelimenin herhangi bir kökten türemiş olmayıp, sözlük manası taşımadığı ve gerçek mâbudun özel adını teşkil ettiği, yahut sözlükte bir anlamı olsa bile gerçek mâbuda ad olunca bu anlamı kaybettiği ekseriyetle benimsenmektedir. Hatta bazı alimlere göre Allah, beşeriyet tarihinde her dönemdeki insanlara bu adı ilham ederek onların bu ismi kullanmalarına imkan vermiştir⁶.

Allah ismi, sübhani isimlerin en hususi olanıdır. Rahmân, Rahîm, Rezzâk, vs. gibi isimlerinin manalarında bulunan özellikler – kısmen de olsa – insanlarda bulunduğu için, Allah ismi kadar hususilik taşımazlar. Bilindiği üzere hiçbir fert, bu yüce ismi ne hakikaten, ne de mecazen Cenab-ı Hak'tan başka hiçbir mevcuda izafe etmemiştir. Hiçbir insanın Cenab-ı Hakk'ın bu mukaddes ismiyle başkasına hitap ettiği, bir kimseye ad verdiği beşer tarihinde duyulmamıştır. Allah ismi ibadette, rububiyette iştirâki redde delâlet eden yegane isimdir. Bu sebepten "Lâ ilahe illallah" ifadesi tevhid ifade ediyor da, "Lâ ilahe illarrahmân" veya "Lâ ilahe illerrezzâk" vs. gibi isimleriyle tevhid sahih olmuyor⁷.

Büyük İslam alimlerinden İmam Şafii, Ebu'l- Meâlî, el- Hattâbî, el- Gazzali ve meşhur dilcilerden Halil b. Ahmet'le Sibeveyh, Allah isminin başındaki "el" in marifelik için getirilmiş lam-ı tarif olduğunu da kabul etmezler. Onlara göre bu takı kelimenin aslındandır. Bunun isbatını şöyle yapmışlardır: Eğer Allah isminin başındaki "el" lam-ı tarif olsaydı, başına direk nida harfi getirilemezdi. يالرحمن يالرحمن diyemediğimiz gibi. Halbuki bu ismin başına direk nida edatı getirilip يالله denmektedir. Bu söyleyişe göre "el" lam-ı tarif olmadığından başındaki hemze de, hemze-i vasıl değildir. Çok kullanıldığı için cümle ortasında bulununca – nida edatıyla kullanılışı hariç- dile kolaylık olması için, hemze-i vasıl muamelesi görmüştür⁸.

Allah İsminin Müştak (Türemiş) Olduğunu Savunan İslam Bilginlerinin ve Arap Dili Uzmanlarının Görüşleri

Allah isminin müştak olduğunu savunanların görüşlerini şöyle sıralayabiliriz:

1- Bazı Arap Dili uzmanları الله özel isminin aslının الإله olduğunu "ibadet etmek" manasına gelen الإله - يالله fiilinden türetildiğini, çok kullanılan bir kelime olduğundan dolayı ortadaki elifin tahfif için hafzedildiğini, sonra da "lâm" "lâma" idğam edilerek الله şeklini aldığını ileri sürmektedirler. Bu görüşe göre ismin başındaki "el" lam-ı tarif olup, başındaki hemzenin cümle içinde diğer hemze-i vasıllarda olduğu gibi yazılıp okunmadığı, ortada hafzedilen elif yerine kullanıldığına işaret olması için de nida harfinden sonra hemze-i katî gibi düşürülmeden okunduğu benimsenmiştir.

⁵ Yazır, a.g.e., c.1, s. 45; Yıldırım, Suat, Kur'an'da Uluhiyyet, tsz, s. 106; er- Razi, Fahreddin, Mefatihul-Gayb, Beyrut, 1990,c.1 s. 228.

⁶ Topaloğlu, Bekir, İslam Ansiklopedisi "Allah" maddesi.

⁷ el- Beydavî, Nasiruddin Abdullah, Envaru't- Tenzil ve Esraru't- Təvil, İstanbul, tsz, c.1, s. 5; ez- Zebîdî, Zeynuddin Ahmet, Tecrid-i Sarih, Ankara, 1982, c. 4, s. 18 (Trc. Kamil Miras), er- Razi, a.g.e., c.1, s. 220.

⁸ el- Kurtûbî, Muhammet, b. Ahmet, el- Cami' li 'Ahkâmî'l- Kur'an, Beyrut, 1985, c.1, s. 103; el- Vasitî, Muhammet Murtezâ, Tacu'l-'Arûs, Beyrut, 1994, c.19, ELH maddesi.

Mesela: "قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ" – De ki: O Allah birdir.⁹ ayetindeki Allah ismi cümle ortasında bulunduğu için, başındaki hemze yazılıp okunmamakta; "يَا اللهُ اغْفِرْ لِي" misalinde de hemze, hemze-i katı' gibi okunmaktadır. Çünkü bu görüşün sahiplerine göre الله isminin aslı الاله olup, ortadaki elif tahfif için hafzedilince, baştaki hemze de onun yerine gelmiş gibi kabul edildiğinden, hemze-i katı' muamelesi görmektedir¹⁰.

Allah isminin kökü "ilah" sözcüğü olduğundan Araplar tarafından "Hakkiyla Mabud, Hakiki ilah, Gerçek Tanrı" manalarında kullanılmıştır. Bu manalardan dolayı Allah yüce ismiyle yine Allah'tan başka hiçbir ilah ve hiçbir kimse anılmamıştır. "هَلْ سَمِعْتُمْ لَه سَمِيًّا" – Sen O'nun bir adaşı olduğunu biliyor musun?¹¹ ayetinde görüldüğü gibi, O'nun adaşı yoktur. Bunun için Allah isminin tesniyesi (ikili), cemisi (çoğulu) yoktur. Meşhur dillerde buna eş anlamlı bir isim de bilmiyoruz. Mesela, dilimizdeki "tanrı", Farsça'daki "hüdâ" Allah ismi gibi birer özel isim değildir. Arapça'da "ilahın" çoğulu "alihe", "rabbin" çoğulu "erbab" olduğu gibi, Farsça'da "hüdânın" çoğulu "hüdâyân" ve dilimizde tanrılar, mabudlar, ilahlar, rablar denilir. Çünkü bunlar hem gerçek, hem de gerçek olmayan ilahlar için kullanılır. Halbuki "Allah'lar" denilmemiştir ve denilemez. Son yıllarda edebiyatımızda saygı maksadıyla Ebussuudlar, İbn Kemaller denildiği bir gerçek ise de, Allah yüce isminde böyle bir ifade saygıya aykırı olduğundan hem gerçeğe, hem de edebe aykırı sayılır. Bu yüceliği ancak yüce Allah nice ayette kendisinden bahsederken, "نحن –Biz" diyerek göstermiştir. Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, "tanrı" cins ismi, "Allah" özel isminin eş anlamlısı değildir. Bundan dolayı "Alah" adı "tanrı" sözcüğü ile tercüme olunamaz. Süleyman Çelebi Mevlid'inde, "Birdir Allah, andan artık tanrı yok." diyerek - "tanrı" kelimesini ilah karşılığında kullanmıştır¹².

Allah isminin, Cenab-ı Hakk'ın diğer isimlerinde bulunmayan bazı özellikleri de vardır. Mesela الله kelimesindeki "elif"i kaldırsak geriye لله kalır. Bunun manası "Allah'a mahsustur." demektir. "وَاللهُ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ" "Göklerin ve yerin hazineleri ancak Allah'a aittir."¹³ ayetinde olduğu gibi. Eğer الله lafzından birinci "lâm" harfini kaldırırsak, geriye له lafzı kalır. "O'nun" yani Allah'ın veya "O'na" yani Allah'a manasını taşır. "لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ" "Mülk O'nundur, hamd O'nadır."¹⁴ ayetinde görüldüğü gibi. Eğer له lafzından "lâm" harfini kaldıracak olursak geriye هُوَ (o) kalır ki, bu da Cenab-ı Hakk'a delalet eder. "هُوَ الْحَيُّ لَالَهُ الْإِلَهِ" "O, hayat sahibidir, O'ndan başka ilah yoktur."¹⁵ ayetinde görüldüğü gibi. هو (o) lafzındaki "vav" harfi, tesniye ve cemi yapıncı düşer. Bu da göstermektedir ki, "vav" zaittir. Nitekim tesniyesinde هما, cemisinde هم deriz. Bu özellik Cenab-ı Hakk'ın isimleri içinde sadece "Allah" isminde bulunur.

Cenab-ı Hakk'a "Rahman" ismiyle dua edildiğinde O'nu rahmet sıfatı ile nitelemiş, "Rezzâk" ismiyle dua edildiğinde rızık verme sıfatı ile nitelemiş, "Gaffâr" ismi ile dua edildiğinde günahları bağışlama sıfatı ile nitelemiş oluruz. Fakat "Ya

⁹ İhlas 112/ 1.

¹⁰ İbn Manzur, Cemaleddin Muhammet, Lisanel- 'Arab, Beyrut, 1990, ELH Maddesi; el- Vasitî, Tacu'l- 'Arûs, ELH Maddesi; el- Kurtubî, a.g.e., c.1, s. 102; Mahmut Sâfi, l'rabu'l- Kur'an, Beyrut, 1995, c.1, s. 21; Behcet Abdolvahit Salih, el- İrabu'l- Mufassal, Umman, 1993, c.1, s. 7.

¹¹ Meryem 19/65.

¹² Yazır, a.g.e., c. 1, s. 43-44.

¹³ Münafikün 63/7.

¹⁴ Teğabün 64/7.

¹⁵ Mü'min 40/65.

Allah” denildiğinde, Cenab-ı Hakk’ı bütün sıfatlarıyla nitelemiş oluruz. Bu hususda İslam alimleri ittifak halindedir. “Allah” sözünde diğer Esmâ-ı Hüsnâ’da bulunmayan bu hususiyetin varolduğu ortaya çıkmış olur¹⁶.

Bazı İslam alimlerine göre ise هو (ه)‘dan maksat, Hüviyet-i İlahî’dir. Dolayısıyla هو (ه)‘dan maksat Allah’tır. Hatta bazı tasavvufcular başına “lam-ı tarif” getirerek “Alemlü’l- Hü” demişlerdir. Yine o tasavvufçulara göre هو (ه), Allah’ın ismidir.¹⁷

2- Bu görüşe göre Allah isminin kökü olan إله kelimesi “birisinin yanında sükunete ermek” manasına gelen إله - يَلِّه - إله fiilinden türemiştir. Bu görüşün sahiplerine göre, Allah isminin manası, isimleri anıldıkça, emirleri yerine getirildikçe insana rahatlık ve sükunet bahşeden Vacibü’l- Vücûd, yani varlığı zorunlu olan, yokluğu düşünülemeyen, varolmak için başka bir varlığın desteğine muhtaç olmayan yaratıcı demektir¹⁸.

3- Bir görüşe göre de, Allah isminin kökü olan إله kelimesi “akılın gitmesi” anlamına gelen إله - يَلِّه - إله fiilinden türemiştir. Bu görüşe göre إله kelimesinin aslı إله olup, وِشَاحْ kelimesinin وِشَاحْ kelimesinin “vav” yerine “hemze” ile kullanıldığı gibi, وِشَاحْ kelimesinin “vav”ı hemzeye kalbedilmiştir. Allah isminin türeyişi eğer bu şekilde ise ifade ettiği mana, yaptığı ve yarattığı şeylerle insanlığı şaşkına çeviren, akılları durma noktasına, azameti ve yüceliği düşünüldüğünde akılları şaşma noktasına getiren Zat-ı zül’- Celâl demektir¹⁹.

4- Bazı bilginlere göre de Allah isminin aslı olan إله kelimesi “memeden kesilen çocuğun annesine düşkün olması” manasına gelen إله - يَلِّه - إله fiilinden türemiştir. Bu anlayışa göre Allah isminin manası, bollukta, sıkıntıda, sevinçte, kederde velhasıl her durumda müracat edilen, niyazda bulunulan özellikle kulların büyük âfet ve musibetle yüzyüze geldikleri zaman kendisine niyaz edilen Yüce Yaratıcı demektir²⁰.

5- Yine bir görüşe göre de “Allah” isminin aslı olan إله kelimesi “yükselmek” veya “gizlenmek” manalarına gelen إله - يَلِّه - إله fiilinden türemiştir. Bu görüşe göre, Allah isminin manası; “Yarattığı varlıklara benzemekten, sonradan meydana gelenlerle bir münasebet içinde bulunmaktan yucedir.” veya “Zuhurunun şiddetinden dolayı akıllardan gizli kalan ve nurunun kemâli sebebiyle gözlerin görmekten aciz kaldığı Vacibü’l- Vücûd” demektir²¹.

Allah isminin türemiş bir isim olduğunu iddia edenlerin görüşleri sayı olarak otuza varmaktadır²². Müştak (türemiş) olduğunu kabul etmeyip, camid ve mürtecel bir isim olduğunu savunan İslam alimleri çoğunlukta olduğu için konuyu değişik görüşleri

¹⁶ er- Razi, a.g.e., c.1, s. 229; el- Vasitî, a.g.e., c.1, s. 6; el- Kurtubî, a.g.e., c.1, s. 103.

¹⁷ Bursevî, İsmail Hakkı, Kıtâbu'n- Necât, İstanbul, 1290, s. 20.

¹⁸ er- Razi, a.g.e., c.1, s. 134; el- Firuzabâdî, Mecduddîn Muhammet, Besâiru Zevî't- Temyiz, Beyrut, tsz, c. 2, s. 14; el- Vasitî, a.g.e., c.1, s. 8; et- Tabersî, el- Fadl b. el- Hasan, Mecmeu'l- Beyân, Beyrut, tsz, c.1, s. 41; İbn Hayyân, Muhammet b. Yusuf, el- Bahru'l- Muhîr, Beyrut, 1992, c. , s. 28.

¹⁹ er- Razi, a.g.e., c.1, s. 34; İbn Manzûr, a.g.e., c.1, ELH Maddesi, el- Vasitî, a.g.e., c.1, s. 8; el- Konevî, Hafız İsmail, Haşiyetu'l- Konevî âla Tefsiri'l- Beydâvî, İstanbul, tsz; c.1, s. 55; el- Kurtubî, a.g.e., c.1, s. 103; İbn Hayyân a.g.e., c.1, s. 28.

²⁰ er- Razi, a.g.e., c.1, s. 135; el- Firuzabâdî, a.g.e., c.2, s. 14; el- Konevî, a.g.e, c.1, s. 55; İbn Hayyan, a.g.e., c.1, s. 28.

²¹ er- Razi, a.g.e., c.1, s. 134; el- Firuzabâdî, a.g.e., c.2, s. 13; et- Tabersî, a.g.e., c., s. 41; el- Beydavi, a.g.e., c.1, s. 5; İbn Hayyan, a.g.e., c.1, s. 28; Yazır, a.g.e., c.1, s. 46.

²² el- Firuzabâdî, a.g.e., c.2, s. 12.

sıralayarak uzatmak istemiyoruz. Ancak Muhammet Seyyit el- Yakubî eş- Şankıfî'nin konu ile ilgili güzel bir şiirini teberrüken bu araştırmaya almaktan vazgeçemeyeceğiz:

الله مشتقٌ وقيل مُرتَجَلٌ   وَهُوَ اعْرَفُ الْمَعَارِفِ جَلٌّ
 اله أي عبدٌ، أو من الاله   وَهُوَ اعْتِمَادُ الخَلْقِ أو من الولد
 أو المحجَّب عن العيان   من: لاهت العروس في البنيان
 أو اله الخيران من قول العرب   أو من الهنت أي سكنت للآرب²³

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Allah ismi türememiş ve başka bir dilden Arapça'ya alınmamıştır. Başlangıçtan itibaren özel bir isim olarak kullanılmıştır. Yüce Allah'ın zatı bütün isimleri ve sıfatlarından önce bulunduğu gibi, Allah ismi de öyledir. Allah isminin Arapça oluşunun bir delili de şudur: Eğer başka bir dilden Arapça'ya girmiş olsaydı; İsrailî, Cebrail, İbrahim, İsmail isimleri gibi gayr-ı munsarif olarak kullanılırdı. Halbuki, Arapça'da munsarif isimler gibi kullanılmaktadır. Kısacası, Allah isminin başka bir dilden alınmış veya türemiş olduğunu bu şartlar altında belirlemek mümkün değildir. Bu yüce isim, lisan açısından da adının sahibi gibi, bir ezeliyyet perdesi içindedir. Bütün bunlardan en basit bir mana edinmek için söylenecek söz, hayret ve büyüklüktür. Allahu Ekber!²⁴

Konuyu Allah isminin bazı özelliklerini belirterek bitirelim:

1. Allah ismi Kur'an'da en fazla geçen isimdir ve 2697 kez geçmiştir.
2. Bu mübarek isim, Cenab-ı Hakk'ın diğer bütün isimlerinin manasını kendinde bulundurmaktadır. Makalenin ortalarında da belirtildiği gibi bu isimle dua etmek diğer bütün isimleriyle dua etmeye eşdeğerdir.
3. Allah ismi, Uluhiyete delalet eden özel bir isimdir. el- Esmâü'l- Hüsnâ denilen diğer isimleri ise, aslında Allah'ın sıfatlarıdır. Zira bütün bu isimler ona isnad edilir. "Allah Ğafurdur, Rahimdir, Hâkimdir, vb." denir. Bu sıfatların fiilleri de ona isnad edilir: "Allah rahmet etti, rahmet eder, Allah'ım rahmet et, Allah görür, işitir, bilir, vb."
4. Allah isminde bulunan iki lâm da -lâmın bulunduğu diğer isimlerin zıddına- Cenab-ı Hakk'a tazim için kalın okunur.
5. Önemli olan her işe başlarken "Bismillâh" diyerek sadece bu ismi kullanırız.
6. Kelime-i Tevhîd ve Kelime-i Şehadet'te Cenab-ı Hakk'ın bu isminden başkası kullanılamaz." "شَهِدَ أَنْ لاَ الهَ الاَ اللهُ... لا اله الا اللهُ..." gibi. Eğer tevhid ve şehadette bu yüce isimden başka diğer isimleri kullanılsa, iman sahil olmaz.
7. Savaşlarda cengâverler düşmana karşı "Allah'u Ekber" diyerek hep bu isimle Cenab-ı Hakk'tan yardım umarlar.
8. Dualarımızı "اللهم اغفر اللهم اغفر اللهم ارحم" diyerek bu mübarek isimle başlatırız.
9. Hamd, tesbih ve tekbir sırasında yine Allah ismini kullanırız: "الله أكبر، سبحان الله، الحمد لله"
10. "الله أكبر" diyerek Allah ismi ile namaza başlar, "السلام عليكم ورحمة الله" diyerek yine onunla bitiririz²⁵.

²³ el- İsfehani, a.g.e., s. 82 (Dipnotta).

²⁴ Yazır, a.g.e., c.1, s. 48-49.

²⁵ el- Firüzâbâdi, a.g.e., 2/ 20- 29.

Allah İsmiyle Yapılan Deyimlerin Filolojik Yapıları ve Manaları:

بِله اغفر لي : Allah'ım beni bağışla²⁶.

بِله القائل : Allah için, ne güzel söylüyor²⁷.

بِله درءه : Maşallah, aferin, bravo²⁸.

بِله فلان : Ne kadar mükemmel adam²⁹.

بِلاه انت : Bravo, aferin³⁰.

إلى ماشاء الله : Sonsuza kadar³¹.

اللهم نعم : Gerçekten öyle, doğrusu öyle³².

والله ما فعلت, الله ما فعلت : Allah'a yemin olsun ki yapmadım³³.

الله لأفعلن, الله لأفعلن : Allah'a yemin olsun ki yapacağım³⁴.

الله الله في كذا : Bu hususta Allah'tan kork Allah'tan³⁵.

لاهم : Ey Allah'ım³⁶.

الحمد لله : Allah'a hamdolsun³⁷.

يا لله للمظلوم : Ey Allah'ım mazlumum imdadına yetiş³⁸.

يا الله : Acaip şey, hayret³⁹.

بما شاء الله : Allah nazardan saklasın, ne güzel⁴⁰.

أقسم بالله, بالله, بالله : Allah'a yemin olsun ki⁴¹.

بِالله عليك : Sana yalvarıyorum, Allah aşkına⁴².

إن الإنسان سيكافأ على أعماله اللهم ...medikçe, ...madıkça. Mesela. (İnsan doğru yoldan ayrılmadıkça yaptığı iyi işler karşılığında mükâfalandırılır.) (Babamın fikrini değiştirmemesi halinde İstanbul'a gideceği kesin.) gibi⁴³.

اللهم إذا : Ancak, sadece, keşke⁴⁴. Meselâ, ticaretten korkan insana söylenen şu söze bakalım: (Piyasa şartlarını öğrenirsen ancak başarılı olabilirsin). Diğer bir misal, (Keşke kötülükleri yapmasaydın sana yardım ederdim.)

²⁶ Lane Edward William, Arabic-English Lexicon, 1/ 83, Londra, 1980, Tacu'l-'Arûs, ELH Maddesi.

²⁷ Arabic-English Lexicon, 1/83.

²⁸ A.g.e., 1/ 83.

²⁹ A.g.e., 1/ 83.

³⁰ A.g.e., 1/ 83.

³¹ Ebusa'd Ahmet, Mu'cemu't-Terakib ve'l-'Ibarati'l-İstilahiyye, 2/264.

³² Lisani'-'Arab, ELH, Maddesi; Mu'cemu't-Terakib, 1/40; Arabic-English Lexicon, 1/83.

³³ Arabic-English Lexicon, 1/83.

³⁴ A.g.e., 1/ 83.

³⁵ A.g.e., 1/ 83.

³⁶ Lisani'-'Arab, ELH Maddesi; Arabic-English Lexicon, 1/83.

³⁷ Lisani'-'Arab, ELH Maddesi; Tacu'l-'Arûs, ELH Maddesi; Arabic-English Lexicon, 1/83.

³⁸ Arabic-English Lexicon, 1/83.

³⁹ A.g.e., 1/83.

⁴⁰ Devellioğlu Ferit, Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 584, Ankara, 1993.

⁴¹ Arabic-English Lexicon, 1/83.

⁴² el- Mu'cemu'l-'Arabiyyu'l-Esâsi, Komisyon, ELH Maddesi, Tunus, 1988.

⁴³ Arabic-English Lexicon, 1/83; el- Mu'cemu'l-'Arabiyyu'l-Esâsi, ELH Maddesi.

⁴⁴ Şartunî Sa'id, Akrabu'l-Mevarid, ELH maddesi, Beyrut, 1992.